

**PEDAGOGIK AKMEALOGIYANING PAYDO BO'LISHI, UNING
ILMIY ASOSLARI VA FANLAR TIZIMIDAGI O'RNI**

Kattaqo'rg'on davlar pedagogika insituti

Pedagogika fakulteti

Boshlang'ish ta'lim yo'nalishi

2-bosqich talabasi

Shirnova Laylo

Annotatsiya: Pedagogik akmeologiyaning paydo bo'lishi, uning ilmiy asoslari va fanlar tizimidagi o'rni mazkur tadqiqotning asosiy mazmunini tashkil etadi. Ushbu yo'nalish XX asrning ikkinchi yarmida mustaqil fan sifatida shakllanib, insonning kasbiy va shaxsiy rivojlanishida eng yuqori natijalarga erishish qonuniyatlarini o'rganishga qaratilgan. Pedagogik akmeologiyaning ilmiy asoslari psixologik, pedagogik, falsafiy va sotsiologik yondashuvlar bilan uzviy bog'liq holda rivojlanadi. Fanlar tizimida u integrativ xarakterga ega bo'lib, o'qituvchining kasbiy mahoratini oshirish, kompetensiyalarini rivojlantirish hamda uzluksiz ta'lim jarayonini takomillashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: Pedagogik akmeologiya, akmeologik rivojlanish, ilmiy asoslar, integrativ yondashuv.

Akmeologiya - cho'qqilarga erishish haqidagi fan. Zamonaviy sharoitda uzluksiz kasbiy takomillashtirish va o'z-o'zini rivojlantirishga intilayotgan mutaxassislar ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar va jamiyatning turli sohalar va sohalariga innovatsion texnologiyalarni joriy etishning asosiy resursiga aylanmoqda. Rivojlanayotgan o'qituvchi tadqiqotchi o'z faoliyatining ustuvor yo'nalishlarini, uni o'z-o'zini baholash asosida takomillashtirish yo'llarini aniqlab, amalga oshirishi, kasbiy muammolarni mobil va ijodiy hal qila olishi kerak.

Kasbiy va pedagogik faoliyatning ma'nolari asosida doimiy ravishda o'zini-o'zi takomillashtirish zarurati o'qituvchining kasbiy mahorati darajasiga va uning

shaxsiy fazilatlariga talablarning ortib borishi bilan belgilanadi. "Pedagogik akmeologik" fanini o'rganishning asosiy maqsadi - akmeologik qonuniyatlar, mexanizmlar, shartlar va omillar, rivojlanish va o'z-o'zini rivojlantirishda cho'qqilarga erishish yo'llari haqida bilimlar tizimini

shakllantirish. Oliy ta'lim sohasidagi mutaxassis o'quv jarayoni ishtirokchilarini akmeologik qo'llab-quvvatlash usullarini yaxshi bilishi kerak. Oliy ta'lim tizimida akmeologik muammolarni o'rganish dolzarb bo'lib, nazariy apparatni aniqlash va asoslashni, ta'lim sohasidagi mutaxassislarning kasbiy malakasini oshirishni talab qiladi.

Kasbiy ta'limni takomillashtirish zarurati oliy, o'rta va boshlang'ich kasb-hunar ta'limi o'qituvchilarining psixologik-pedagogik malakasini oshirish vazifalarini

pedagogika, psixologiya va akmeologiyaning zamonaviy yutuqlari sohasidagi kasbiy mahoratini oshirish sifatida belgilaydi. Zamonaviy o'qituvchining kasbiy o'sishi uchun samarali strategiyalarni ishlab chiqish.

Akmeologiya atamasi yunoncha "akme" so'zidan kelib chiqqan bo'lib, "yuksalish", "cho'qqi", "kamolot" va "etuklik" ma'nolarini anglatadi. Bu fan insonning maksimal etuklik darajasiga erishish jarayonlarini o'rganadi.

Psixolog B.G. Ananov akmeologiyaning ilmiy muomalaga kirib kelishiga asos solgan. U shaxsning individual-ruhiy rivojida maksimal etuklik fazasi mavjudligini ta'kidlab o'tgan. Bu fazada inson eng ijodiyroq, samaraliroq ijtimoiy-faol hayot kechiradi.

Pedagogik akmeologiya mustaqil fan sifatida XX asrning ikkinchi yarmida shakllana boshladi. Uning nazariy asoslari avvalo inson psixikasi va shaxs rivojlanishini chuqur o'rgangan olimlarning ilmiy qarashlariga tayanadi. Jumladan, akmeologiya atamasining ilmiy muomalaga kirib kelishida Boris Ananyevning ilmiy tadqiqotlari muhim o'rin tutadi. U inson ontogenezini kompleks o'rganish zarurligini asoslab, shaxs kamolotining yuqori bosqichlarini ilmiy tahlil qilish g'oyasini ilgari surgan. Keyinchalik ushbu g'oya pedagogika, psixologiya, sotsiologiya va falsafa fanlari bilan uzviy bog'liq holda rivojlanib bordi. Mazkur fan insonning kasbiy yetuklikka erishish bosqichlarini aniqlash, pedagogik faoliyat samaradorligini oshirish, pedagog shaxsining o'zini o'zi rivojlantirish mexanizmlarini ishlab chiqish kabi vazifalarni bajaradi. Shuningdek, pedagogik akmeologiya pedagogning professional deformatsiyasining oldini olish, stressga chidamlilikni oshirish, ijodiy salohiyatni rivojlantirish va innovatsion faoliyatga tayyorlash kabi masalalarni ham o'rganadi. Bu esa zamonaviy ta'lim tizimi uchun muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Fanlar tizimida pedagogik akmeologiya integrativ yo'nalish sifatida alohida o'rin egallaydi. U pedagogika, psixologiya, falsafa, sotsiologiya, menejment va andragogika fanlari bilan uzviy aloqada rivojlanadi. Pedagogika bilan bog'liqligi ta'lim jarayonini optimallashtirish,

o'qituvchining kasbiy mahoratini oshirishda namoyon bo'lsa, psixologiya bilan aloqasi shaxs rivojlanishi, motivatsiya, refleksiya va o'zini o'zi boshqarish jarayonlarini o'rganishda ko'rinadi. Falsafa esa pedagogik akmeologiyaning metodologik asoslarini belgilaydi, inson kamoloti va yetuklik muammolarini umumiy nazariy jihatdan yoritadi. Sotsiologiya va menejment esa pedagog faoliyatining ijtimoiy muhit va boshqaruv tizimi bilan bog'liq jihatlarini o'rganishda muhim rol o'ynaydi. Bugungi globallashuv sharoitida pedagogik akmeologiya ta'lim sifatini oshirish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish, pedagoglarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini ta'minlashda muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qilmoqda. Ayniqsa, oliy ta'lim tizimida pedagoglarning ilmiy-pedagogik salohiyatini oshirish, ularning kreativ va tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirishda ushbu fan yondashuvlari keng qo'llanilmoqda. Shu bois pedagogik akmeologiya nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham zamonaviy ta'lim tizimining strategik rivojlanishida muhim omil hisoblanadi.

Men xulosa qilib shu o'rnida ta'kidlash joizki, pedagogik akmeologiya pedagog shaxsining kasbiy va shaxsiy rivojlanish jarayonlarini tizimli hamda kompleks tarzda o'rganadigan zamonaviy ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu fan pedagog faoliyatining samaradorligini oshirish, kasbiy yetuklikka erishish bosqichlarini aniqlash, o'qituvchining ijodiy va innovatsion salohiyatini rivojlantirish kabi muhim masalalarni ilmiy asosda yoritadi. Pedagogik akmeologiya yondashuvlari ta'lim jarayonida shaxsga yo'naltirilganlikni kuchaytirish, pedagogning refleksiv va tahliliy fikrlashini rivojlantirish, o'z-o'zini takomillashtirishga bo'lgan ehtiyojini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ushbu yo'nalish pedagoglarning kasbiy faoliyatida uchraydigan muammolarni, jumladan, professional charchash, motivatsiyaning pasayishi va faoliyat samaradorligining kamayishi kabi holatlarni oldindan aniqlash va bartaraf etish imkonini beradi. Natijada pedagogik akmeologiya ta'lim sifati va natijadorligini oshirishda, o'qituvchining kasbiy kompetensiyalarini uzluksiz rivojlantirishda muhim nazariy hamda amaliy asos vazifasini bajaradi. Zamonaviy ta'lim tizimining modernizatsiyalashuvi, raqamli texnologiyalar va innovatsion metodlarning jadal joriy etilishi sharoitida pedagogik akmeologiyaning ahamiyati yanada ortib bormoqda. Chunki ushbu fan pedagogni nafaqat bilim beruvchi mutaxassis, balki o'z faoliyatini tahlil qila oladigan, o'z ustida muntazam ishlaydigan, kreativ va moslashuvchan professional shaxs sifatida shakllantirishni ko'zda tutadi. Shu nuqtai nazardan, pedagogik akmeologiya

oliy ta'lim tizimida bo'lajak mutaxassislarni tayyorlash, ularning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish hamda uzluksiz kasbiy o'sish mexanizmlarini takomillashtirishda muhim ilmiy-amaliy yo'nalish sifatida istiqbolli ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Tillayeva G. Akmeologiya asoslari: o'quv qo'llanma/G. Tillayeva. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. Bo'stoni", 2014. -192 b.
2. Bodalev A.A. "Akmeologiya o'quv va ilmiy intizom sifatida", M., 1993.
3. Маркова А.К. Психология профессионализма. М.: ИНФРА-М, 1998.139.b
4. Xolmurodov A.Sh. Nodavlat ta'lim tashkilotlarida umumiy o'rta ta'lim
13. maktablari pedagog kadrlarining malakasini oshirish mexanizmini
14. takomillashtirish: doktorlik diss, avtoref. ped.fan.dok. Toshkent, 2023
6. Boris Ananyev B.G. Chelovek kak predmet poznaniya. – Sankt- Peterburg: Piter,2001.
7. Aleksandr Bodalev A.A. Psixologiya lichnosti. – Moskva: Izdatelstvo MGU,1988.
8. Nina Kuzmina N.V. Professionalizm lichnosti prepodavatelya masterstvo pedagoga. – Moskva: Vysshaya shkola, 1990.
9. Zeer E.F. Psixologiya professionalnogo razvitiya. – Moskva: Akademiya, 2005.